

*Г. М. Кучерова,
методист центру методичного
забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Основні напрямки управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів

Входження України у європейський і світовий освітній простір вимагає реформування освіти в контексті її відповідності сучасним потребам.

З огляду на швидкий темп змін та щораз більшу кількість факторів, які впливають на ефективність освіти, виникає необхідність модернізації управління галуззю.

Знання про управління стає важливим елементом компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Без цього важко сьогодні уявити ефективно та результативно виконання ролі менеджера та досягнення бажаних результатів в управлінні закладом.

Одна з найважливіших характеристик сучасного освітнього менеджера – його професійна обізнаність, у тому числі з нормативно-правовим забезпеченням освітньої галузі.

Пропонуємо в основу управлінської діяльності у 2017/2018 навчальному році покласти чинні нормативно-правові акти, зокрема, Конституцію України, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті, Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Постанову КМУ від 27 серпня 2010 року №778 «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад» тощо.

Проект Закону «Про освіту, який визначить основи для широкомасштабного реформування освітньої галузі, нині перебуває на розгляді Верховної Ради України.

Водночас важливим документом для здійснення успішної модернізації управління загальноосвітнім навчальним закладом є Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова

українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988.

Документ визначає ряд основних положень щодо діяльності загальноосвітньої школи України, зокрема мети, змісту, організації та результатів навчання відповідно до міжнародних тенденцій розвитку освіти. Напрями формування «Нової української школи» (новий зміст освіти, умотивований учитель, наскрізний процес виховання, децентралізація та ефективне управління, педагогіка партнерства, дитиноцентризм, нова структура школи, справедливий розподіл публічних коштів, сучасне освітнє середовище) повинні стати орієнтиром в діяльності з організації навчально-виховного процесу та управління закладом освіти.

Орієнтуємо керівників загальноосвітніх навчальних закладів на науково-методичний супровід та контроль за реалізацією Державних стандартів освіти, які виконують функцію інструменту модернізації освіти: Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462; Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року №1392; Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 607. Зараз триває пілотний проект нового Державного стандарту початкової загальної освіти.

З метою підвищення якості освіти, раціонального та ефективного використання ресурсів, модернізації навчальних закладів розпочато реформування освітньої системи: створення опорних шкіл, які дадуть можливість забезпечити кращий доступ до якісної освіти. На це спрямовано ряд розпорядчих документів, які варті уваги керівників шкіл: Положення про освітній округ (із змінами, внесеними згідно з постановами КМ України від 20 січня 2016 року № 79, від 31 серпня 2016 року № 574, від 19 квітня 2017 року № 289). Положення визначає правовий статус, порядок утворення та основні засади діяльності освітнього округу та опорних шкіл.

Програмою дій для керівників є постанова Верховної Ради України від 22 лютого 2017 року №1906-VIII «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист», де серед основних питань у площині захисту прав дітей в Україні визначено і вектори діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, та постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.17 «Про порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», якою визначено механізм надання статусу таким дітям.

Серед основних завдань, які стоять перед керівниками загальноосвітніх навчальних закладів – забезпечення умов для рівного доступу до якісної освіти та ефективного використання наявних ресурсів для дітей з особливими освітніми потребами. Детальніша інформація про ці питання розміщена на сайті <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/organizacziya-inklyuzivnogo-navchannya-u-zagalnoosvitnix-navchalnix-zakladaх.html>).

Рекомендуємо тримати в полі зору проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років та Дорожню карту освітніх реформ (2015–2025), яка є матрицею освітніх реформ, деталізує заходи, які необхідні для запровадження реформ, встановлює певні часові рамки, але при цьому залишає простір для постійного доопрацювання, кореляції та доповнень. Кожний пункт дорожньої карти потребує детальнішої експертної та громадської дискусії, ретельних розрахунків, оцінки ризиків, залучення ширшого кола профільних спеціалістів, з'ясування громадської думки.

Звертаємо увагу керівників шкіл на те, що 2017/2018 навчальний рік оголошено в Україні роком вивчення німецької мови. Пропонуємо в рамках року розробити заходи, серед яких: проведення фахових конкурсів, олімпіад з німецької мови серед педагогічних працівників та учнів; тренінгів, інтерактивних ігор, ворк-шопів від німецьких експертів, квест-вікторин, презентацій, розширення мережі літніх мовних таборів; зв'язок з онлайн-бібліотекою Goethe-Institut, що є невід'ємним провідником у вивченні і популяризації мови, історії та культури Німеччини.

Пропонуємо керівникам загальноосвітніх навчальних закладів опрацювати накази та листи Міністерства освіти і науки України, які визначають порядок організації роботи закладів, а саме:

-наказ МОН України від 05.08.2016 року № 944 «Про затвердження Положення про з'єднаний клас (клас-комплект) початкової школи у філії опорного закладу». У наказі визначено загальні положення, умови створення з'єднаних класів (класів-комплектів) початкової школи у філіях опорного закладу та організацію навчально-виховного процесу у таких класах;

-наказ МОН України від 07 жовтня 2016 року № 1/9-542 «Щодо застосування державної мови», де Міністерство освіти і науки звертає увагу на невиконання у повному обсязі мовного законодавства України у частині застосування державної мови в навчальних закладах;

-наказ МОН України № 369 від 13.03.2017 «Про затвердження Положення про екстернат у загальноосвітніх навчальних закладах»;

-наказ МОН України від 22.05.2017 № 728 «Про затвердження Плану заходів щодо видання, придбання та доставки за кошти державного бюджету

в 2017 році підручників для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів»;

-наказ МОН України від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 березня 2002 року за № 229/6517, зі змінами;

-наказ МОН України від 26.01.2017 №100 «Про підготовку в 2017 році до проведення міжнародного дослідження якості освіти PISA–2018 в Україні»;

-наказ МОН України від 20.01.2017 № 81 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 року № 557» (оплата праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери);

-наказ МОН України від 20 березня 2017 року № 417 «Про надання підручникам грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;

-наказ МОН України від 17 березня 2017 року № 411 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2017–2020 роки»;

-наказ МОН України від 17.05.2017 № 708 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою: “Науково-методичні засади створення та функціонування Всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (ВНМВ STEM-центр) на 2017–2021 роки»;

-наказ МОН України від 09.05.2016 №1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»;

-лист МОН України від 10.01.2017 №1/9-2 «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами»;

-лист МОН України № 1/9-63 від 06.02.17 року «Щодо навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами»;

-лист МОН України № 1/9-2 від 10 січня 2017 року «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами»;

-лист МОН України №1/9-541 від 07.10.16 року «Перелік навчальних програм, рекомендованих МОН України, для реалізації варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня у 2017/2018 навчальному році (2013–2016 рр.);

-лист МОН України від 23.05.2017 № 1/9-287 «Щодо приведення нормативно-правових актів у відповідність до вимог законодавства»;

- лист МОН України від 02.02.2017 №1/9-46 «Щодо забезпечення прав дітей на позашкільну освіту».

Звертаємо увагу керівників загальноосвітніх навчальних закладів на важливість на сучасному етапі реалізації таких функцій управління, як:

- інформативна функція – спрямована на забезпечення ресурсу постійного оновлення діяльності закладу освіти через накопичення та поширення необхідної інформації, яка формує у членів педагогічного колективу нові теоретичні знання в галузі педагогіки, психології, дидактики, соціології, філософії, політології, перспективного педагогічного досвіду;

- прогностична функція – функція бачення стратегії та розвитку загальноосвітнього навчального закладу; моделювання різноманітних організаційних структур; перспективного та оперативного планування роботи кожного підрозділу закладу освіти; прийняття управлінських рішень, що мають стратегічне значення;

- розвивальна функція – полягає у необхідності створення умов для творчої діяльності учасників навчально-виховного процесу; постійне особистісне та професійне зростання; розвитку закладу освіти з наданням йому такої важливої ознаки, як конкурентоспроможність;

- проектна функція – постійне проектування інноваційної управлінської діяльності через технологію проектно-цільового управління;

- функція моніторингу – забезпечує постійні локальні та загальні спостереження з метою їх подальшого коригування та відповідності усіх видів діяльності визначеним цілям;

- функція маркетингу – відображає нові умови для освіти, до яких належать умови ринку та конкурентності;

- інвестиційна функція – забезпечує запити, потреби учасників навчально-виховного процесу через фандрайзинг (залучення, збір коштів), визначає можливості та межі інноваційних процесів;

- функція мотивації й управління персоналом – забезпечується: мотивацією діяльності членів педагогічного й учнівського колективів, працівників школи; підвищенням рівня професійної компетентності педагогічних працівників; створенням умов для отримання професійних консультацій з галузі інноватики, методики, менеджменту, прогностики, техноматики, психології, медицини, соціології, філософії та інших нових наукових галузей;

- функція внутрішньої та зовнішньої комунікації – налагодження партнерських відносин, які виникають всередині закладу освіти і зовні з різними громадськими, політичними й дипломатичними структурами; участь у різних представницьких акціях.

Рекомендуємо керівникам загальноосвітніх навчальних закладів технологічні інновації і прогресивні технології, які роблять навчальний процес ефективним і адаптованим до сучасності.

Змішане навчання – методика формальної освіти, згідно з якою учень засвоює одну частину матеріалу онлайн, самостійно керуючи своїм часом, місцем, шляхом і темпом навчання, а іншу частину матеріалу вивчає в класі. Водночас, уся активність впродовж вивчення того чи іншого предмета логічно пов'язана між собою. Як результат – учень отримує цілісний навчальний досвід. Різновидом змішаного навчання є перевернуте навчання.

Детальніше про змішане навчання можна дізнатися на сайтах:

<http://www.prosvitcenter.org/uk/zmishane-navchannya/>

<http://www.prosvitcenter.org/uk/zmishane-navchannya-na-praktytsi-yak-ko/>

<http://interconf.fl.kpi.Ua/ru/node/1174>

<http://aphd.ua/pro-sut-tekhnohohi-zmishanoho~navchannia-/17./>

Перевернуте навчання (різновид навчання) – форма активного навчання, за якої теоретичний матеріал домашнього завдання учні розглядають вдома, а на уроці відбувається короткий розбір проблемних моментів, закріплення теоретичних знань та вироблення практичних навичок. Оцінювання засвоєння нового матеріалу проводиться наприкінці того ж самого уроку за допомогою виконання завдань у робочому зошиті, комп'ютерного тестування тощо.

Детальніше про перевернуте навчання можна дізнатися на сайтах:

http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/45903/

<http://uvirit.blogspot.com/p/e-learning.html>

http://metod-slovesnik.blogspot.com/p/blog-page_16.html

<http://www.slideshare.net/olenapyshchita/ss-45863186>

http://natakun75.blogspot.com/2015/04/blog-post__43.html

http://metod-portfolio.blogspot.com/2015/10/blog-post_89.html

http://osvita.ua/school/lessons_summary/math/46877/

<https://www.youtube.com/watch?v=JknHP7jqjQI>

Відео (англійське) goo.gl/bXMrJQ

Адаптивне навчання – навчання, яке передбачає пристосування навчального матеріалу до освітніх та індивідуальних потреб учнів. Адаптивний тестовий контроль та адаптивне навчання являють собою сучасний комп'ютеризований варіант реалізації відомого педагогічного принципу індивідуалізації навчання – одного з найважливіших для підготовки кваліфікованих спеціалістів. У сучасному варіанті адаптивні форми з'явилися нещодавно, як результат взаємодії трьох прогресивних тенденцій: комп'ютеризації навчання, росту ролі аутодидактики та розвитку теорії педагогічних вимірювань.

Детальніше про адаптивне навчання можна дізнатися на сайтах:

<http://shadowofaero.blogspot.com/2014/12/blog-post.html>

<http://kalna.klasna.com/uk/site/adaptivne-navchannya.html>

<http://fakty.ictv.ua/ua/svit/20141017-1530489/>

<http://pratsi.opu.ua/app/webroot/articles/1369373506.pdf>

Гейміфікація/ігрофікація (від англ. «game» – гра) – залучення учнів до навчання через гру. У більш широкому значенні – використання як ігор, так і ігрових технік та практик з освітньою метою. Методи гейміфікації набули широкого поширення в освітній сфері.

Детальніше про гейміфікацію у навчально-виховному процесі можна дізнатися на сайтах:

http://drohobych.net/youngsc/AQGS/2015_1_1/Pedagogy/303-309.pdf

<http://fakty.ictv.ua/ua/svit/20141017-1530489/>

<http://molodyvcheny.in.Ua/files/journal/2015/2/357.pdf>

<http://www.ispring.ru/elearning-insights/intell-tir/>

<http://www.ispring.ru/elearning-insights/gameschool/>

Навчальний web-квест (webquest) – дидактична структура, у рамках якої вчитель удосконалює пошукову діяльність учнів, задає їм параметри цієї діяльності і визначає її час. Викладач перестає бути джерелом знань, створюючи необхідні умови для пошуку й обробки інформації.

Інформацію про навчальний веб-квест можна знайти на сайтах:

http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/

<https://sites.google.com/site/planetavebkvestiv/>

http://viakiev.blogspot.com/p/blog-page_51.html

http://literature.at.ua/index/osvitnij_veb_kvest/0-21

<http://informatkwest.blogspot.com/2013/09/blog-post.html>

http://www.confcontact.com/2013-rol-ukrainovedeniya/6_harina_web.htm

Дистанційне навчання – форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію вчителів та учнів на різних етапах навчання й самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Дистанційна освіта зумовлена віддаленістю учнів від місця навчання та спрямована, насамперед, на їхню самоосвітню діяльність.

http://shilina-galina.blogspot.com/p/blog-page_2735.html

http://2020.pntu.edu.ua/files/materials/virtual+lesson_1.pdf

<http://disted.edu.vn.ua/>

<http://eschool.dn.ua/login/index.php>

Персоналізоване навчання – позиціонується як особистісно спрямований процес, у якому в реальному часі відображаються навчальні досягнення учня і доступні широкі можливості керування напрямом освіти, а

також реалізуються відповідні педагогічні стратегії для досягнення мети навчання.

Персоналізоване навчання пропонує надавати гнучкі умови щодо обсягу, місця й часу навчання, яке здійснюється поза класною кімнатою. Основна мета - здійснення навчання, спрямованого на учня, де освітній процес прив'язаний до потреб кожного, його переваг чи хиб та/або зацікавлень. Більш детальна інформація – на сайтах:

http://elibrary.kubg.edu.ua/15279/1/S_Yakubov_DSH_9_IPPO.pdf

http://lib.iitta.gov.ua/1144/1/statija_Pinchuk_Socolyuk.pdf

<http://leader.ciit.zp.ua/files/plan/2013/prez30.11.13.pdf>

STEM-освіта – комплексний міждисциплінарний підхід з проектним навчанням, яке синтезує в собі природничі науки з технологіями, інженерію з математикою, мистецтво з точними науками. Така наука, починаючи з раннього дитинства, розвиває в учня креативність, вчить його жити в реальному світі, який надзвичайно швидко змінюється, вміти реагувати на ці зміни, критично мислити, бути гармонійно розвиненою, творчою особистістю.

У Києві 16 вересня 2015-го року був підписаний меморандум про створення коаліції STEM-освіти. Коаліція вже сформувала 7 ключових завдань, навколо яких і будуть створюватися майбутні проекти, детальніше про які можна дізнатися в інтернет-ресурсах:

<http://www.imzo.gov.ua/stem-osvitay>

<http://www.imzo.gov.ua/pro-imzo/struktura/viddil-stem-osviti/>

<http://iteach.com.ua/news/mass-media/?pid=2621>

<http://timso.koippo.kr.ua/skripka/stem-osvita-v-ukrajini/>

<http://womo.ua/stem-obrazovanie-v-ukraine-perspektivy-i-razvitiya/>

<http://www.svit-molodi-kiev.svitmolodi.com.ua/ua/school-user/news/stem-nova-osvitnya-metodika-dlya-pokolinnya-vizualiv>

<https://www.facebook.com/groups/STEM.EDUCATION.IN.UKRAINE/>

<http://uvirit.blogspot.com/2015/10/stem-steam-stream.html>

<http://gymnasium59.org.ua/stem-osvita/>

http://astrofiz-zoippo.blogspot.com/p/blog-page_24.html

Література

1. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mon.gov.ua.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 607 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>.
4. Програмно-цільове планування діяльності школи. [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1397/>.
5. Моделі розвитку сучасної української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.:СПД Богданова А.М., 2007.
6. Новий електронний сервіс світової мережі Бібліотек Goethe-Institut [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/bib/onl.html>.
7. Проблеми науково-методичного забезпечення переходу на новий Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти в регіоні/ За ред. І.І. Смагіна. – Житомир: Полісся, 2013.–108с.
8. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» № 988-р — редакція від 14.12.2016[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934.
9. Сазоненко Г.С. Освіта майбутнього: науково-методичний посібник., – Х., Вид.гр. «Основа»., 2008.